

Оше греј надь родни кякъ звездата,
Шо покри го съ тѣта и слава,
Свети и въ душиѣ идеала
И напредь деньтъ ни озарява...

Озарява и Балкана роденъ,
Шо съсь погледъ милва кржгозори
И надь Добруджа печална, клега,
Тешко огорченъ чело обори...

И легенди дивни шепне тихо:
За старинни походи и битки,
За юнаци и войводи родни,
Кичени съсь слава и съсь китки.

За Раковски, Ботевъ, Караджата,
За страдания, за борби и волпи,
За духъ воленъ и за свободата,
Шо сърца ни въкове ще топли.

Съ радостъ пыленъ днешъ е и Пирина
И кѣмъ западъ сочи въ далниниѣ:
Кѣмъ Шаръ, кѣмъ Бабуна и кѣмъ Вардаръ,
Поздравъ праща имъ презъ планиниѣ.

Тържествуваатъ на югъ и Родопи,
Гледатъ Бѣлото море зсмѣниѣ,
И кѣмъ изтокъ си рѣче простиратъ
За Марица чезнатъ упоени.

Нова вѣра свети въвъ борбата,
Мошь крилата, правда и духъ воленъ —
Плакъ благословенъ е идеала,
Отъ врагѣтъ ни поруганъ и куленъ.

Всѣка грѣде е презипълнена вѣщъ
Съсь надежи и мечти омайни —
Пламякъ дишатъ и сърца ранени
Пламякъ и въздишкиѣ безкрайни...

А. Недѣлковъ

За севестри

Ромжния, за да обезпечи
кои свои вземания, като
последича отъ войната, тури подъ
севестръхъ всичкитѣ недвижни
имоти на Българскитѣ по-
даници.

Въ редоветѣ отъ тези бъл-
гарски поданици влизатъ и та-
кива, които сж родени въ До-
бруджа и заварени тамъ отъ
ромжскитѣ власти, но на ко-
ито сждитѣ отговарятъ качес-
твото имъ на ромжскитѣ подани-
ци. Днешъ за днешъ точниятъ
брой на българскитѣ поданици
не е определенъ, като броятъ
ще зависи отъ случайността,
или по-скоро отъ установява-
нето имъ по взаимно споразу-
мение на България и Ромжния.
Преговори за даване на се-
вестра сж се започнали на
нѣколко пѣти още въ врѣме
управленieto на земледѣлциѣ.
Опити на преговори сж пра-
вени и при днешното управ-
ление. Обаче до крайно пре-
сечение не се е идвало. По чия
вина сж се спрѣли преговор-
итѣ не е известно. На всѣкой
случай вината изглежда да е
предпазливото, хитро и безъ
значение единство.

Това всичко е турило въ раз-
очарование много прители на
о. н. Тѣзи методи не мо-
жеж да бждатъ сподобливи отъ
много съвети, като тия на лор-
да Сисилъ, Жювенела и много
други, които за да снематъ
всѣка отговорностъ отъ себе и
да оправдатъ предъ човѣч-
ството своитѣ схващания за
назначеното на о. н. тѣ де-
монстративно напуснаха о. н.
Врѣно е, че още е рано да
се иска отъ тия, които се съби-
ратъ въ залитѣ на о. н. да бждатъ
истински човѣци. Врѣно
е, че още врѣме е нужно
щото народитѣ и тѣхнитѣ пред-
ставители да достигнатъ оная
висота, отъ която да наблюда-
ватъ и разбиратъ значението
на о. н. Но не по-малко е врѣ-
но, че дълго врѣме чето
пѣти вмѣсто да цѣри—разжа-
да, убива вѣрата и хората.

Нека вървемъ исе надъваме,
че въ септемврий общо годиш-
но събрание на о. н. разбира-
нията като тия на лорда Сисила
и Жювенела проникнатъ още съ
почетѣла сила въ методитѣ и
теоритѣ на международния
институтъ какъвто е о. н.

Тр.

ДОБРУДЖАНСКА ДУМА

Год. I № 1-3 10 Септемврий 1929 г. Телѣф. 776

Добруджанска дума

...а е загласиетъ на на-
стишиѣ,
...е рандъ възднѣтими—
на изпитание. Добруд-
жо движение, отбавна
...самъ—благодарение на
...причини се чувствуватъ
...атица, прилича на роля
...ито излазѣтъ отъ ста-
...аръ, тѣрси подслонъ
...ригити, за да започне
...логатворна работа.
...нащъ тази нужда в.
...уджанска дума* си
...задача—съ рискъ да
...челитѣ отъ нѣкои оси,
...осреще, да му отгоде
...то внимание, да му по-
...шара, за да го пригони,
...папай отъ зли вътрѣе
...нами стихии.
...ме въ рани зори —
...кранната ноцъ не е
...належително съ
...съ успеха.
...бруджанска дума*
...и първа задача да обо-
...лово себеси всички ис-
...идетели на Добруджан-
...дѣло. Да притѣне всич-
...првци, нѣкто днѣ з
...идатъ. Да установи,
...каже пѣтя, по който
...да се дожи то. Да
...ява всички првци и
...които воли или не-
...ство се допуцатъ
...естественитѣ раб.т. То
...за мисълъ да обгръне
...смутъ всички брѣя,
...во една или други при-
...се съ сѣгги юмрущи
...ви, да се нахвърлятъ
...рещу другъ и чрезъ
...упожниение да прѣви-
...иженево.
...бруджанска дума*
...нѣма да вини. Тя си
...тъка и знае, че До-
...нското движение е оше
...то се сега нове своята
...а и чертаъ своята такъ
...а съзнава, че всички—
...своитѣ разбираня —
...да даатъ добро и са-
...то на двояко. Но з
...коаща, че въ този ви-
...стремъ на надпревара-

...ия, сж допуснати и ще бждатъ
...допуцни грѣшци, които се
...всички свои сили, ще се мячи
...да ги предугажда и коврѣме
...огстриява.

„Добруджанска дума“
...нѣма значение да буди ум-
...разъ, раздори между добру-
...джанци. — Тя ще се стреми
...да бѣде носителъ на съгласие,
...на единение. Тя винаги, съ
...всички сили ще хлопа на тѣх-
...ната съвестъ — на съзнанието
...имъ, да ги опомни — да не
...ги остави да проспѣятъ най
...слюбимото имъ желание —
...Свободата на добруджа.

„Добруджанска дума“
...си поставя за задача да бѣде
...разпространяванъ исклучител-
...но между добруджанциѣ, а
...следъ това между останалѣ
...сѣтъ и то съ единичната за-
...дѣчъ, не да имъ изповѣдава
...революционни съктрици за по-
...литическото или социално пре-
...устройство на святата родина
...България, а за прѣмина — от-
...мнѣната на ония съгласителни
...международни оговори, които
...чрезъ силата, отрицението на
...правото и сръвѣливостята,
...създадохъ и озножиха поло-
...жение качеството нѣе днешъ ви-
...ждаме съ зарѣбена добруджа.

„Добруджанска дума“
...следователно, ще рѣтува за
...прѣвналето, за отгнѣната на
...днешната политическа граница
...на Добруджа, като и бѣде од-
...наденатакава, която да отговаря
...на принципъ на самопрѣдѣле-
...нието на народитѣ съ огледъ на
...историческото, етническото, еко-
...номическото и географското раз-
...положение на тази българска
...провинция.

В. „Добруджанска ду-
ма“ може да паси нѣколко
...държава или нѣколко хора, но
...той ще бѣде првгъ съ инту-
...сизмаѣ и четенъ съ възторгъ
...отъ всѣкой честенъ добруджа-
...нець и добръ българинъ нактъ
...и отъ истинска човѣкъ зѣло
...и да се намира той по земното
...нѣло.

Рѣчителни писма

...ни обстоятелството, че
...овинцията, добри до-
...нство — истински ратници
...ство въ движението
...атика твърде интересни
...рѣчителни писма.
...страха да не бждемъ
...етни не посмѣеме да
...куваме въ в. „Добру-
...дума“, ала щомъ по-
...тѣхното съгласие и
...сторимъ.

Отъ съдържанието на тѣзи
...писма личи, че сжщата нужда
...е чувствувала въ провин-
...цията и за реализирането и
...вече сж се образували доста
...силни групи, които единодушно
...се присъединяватъ кѣмъ насъ-
...ние не се съмнѣвахме, че
...повика за единство е повикъ
...не само на групата подписала
...позива, но и на голѣмото бѣло
...шенство добруджанци.

Обществото на народитѣ

Въ началото на този мѣ-
...сѣкъ септемврий въ Женева
...се заседава годишното събра-
...ние на О. Н.
...Този институтъ толкова ме-
...танъ въ миналотои отъ най
...прогресивнитѣ елементи на чо-
...вѣчеството, най-после можа
...да види своето официално
...сждствование.

Голѣмата война — плодъ на
...международното съперничест-
...во, съ своитѣ ужасни за човѣ-
...чеството последици накарѣ не
...само отбѣлнитѣ мислителни
...и политични, но и самитѣ народи
...да помислятъ по сериозно за
...създаване на единъ междуна-
...роденъ институтъ, който да
...може да предотврати за въ
...блѣдѣ събития, кетотия на го-
...лѣмата война, която докарѣ тол-
...кова морални страдания, тол-
...кова материално разрушение;
...човѣчеството и доднешъ е оше
...подъ нѣяния кошмаръ.

Его вече години отъ като
...този институтъ рѣши. Кѣмъ
...него сж обрѣнатъ доволитѣ
...на победителни и победени. Той
...представява една голѣма ла-
...боратория, въ която се пре-
...жеждатъ всички мирови въпр-
...си и се търсятъ нови формули
...за обединение на човѣчеството
...за прѣтжжаване на противорѣ-
...чнитѣ интереси, за отстраняван
...на всички фактори, които въ
...миналото сж бивали източникъ
...на недоразумение и умраза
...между народитѣ.

Шели усѣтъ той, дали се
...оправдае своето назначение?
...Его голѣмия въпросъ, на който
...отговорѣа доста отиснителъ.
...До днешъ този съветвенъ инсти-
...тутъ е прекералъ нѣколко
...кризи, но винаги е сполучвалъ
...да ги прѣвъзмогва съ леснота.
...Викре въ него и вънь около
...него ставатъ голѣми борби. То-
...йма свои приятели, но и голѣми
...неприятели. Можемъ да кажемъ,
...че човѣчеството е на даѣъ раз-
...дѣлено: Много държави и не-
...роди чрезъ О. Н. търсятъ по-
...стижение на свои егосистични
...домогания. Поради което оне-
...правданитѣ въ миналото—тѣрси-
...ци пѣтя на справедливото,
...искрено разрешение на въпр-
...ситѣ съ огорчение стоитъ
...вънъ отъ него или макаръ и
...негови членове ирѣкатъ една
...назаднива ролъ.

О. Н. не е стигналъ още до
...оная висота, гдѣто човѣшката
...мисль отърсена отъ всѣкакви
...предрасъдѣли на миналото, да
...може свободно да бѣде про-
...явена. Оше въ него пролича-
...ватъ задкуциснитѣ борби при-
...сници на тайната дипломатия,
...която е отрицение на объекти-
...визмъ. Оше въ него се чувст-
...вува настроенето на по силни
...и на по слаби, на победени и
...победители. Чистотата и спра-
...ведливостята още отстъпватъ
...мѣсто на егизма и личнитѣ
...интереси. Голѣмитѣ фактори
...и рѣководители на О. Н. ви-
...наги въ своята политика се
...ржководятъ не отъ справедли-
...витѣ тези, а отъ—принципа на

на страната на Ромжния, за-
...щото при всѣко подновяване
...на преговоритѣ тя е поставяла
...все нови и по-нови условия.
...Съ идването на новото, „на-
...родното управление“ въ Ромж-
...ния, надеждитѣ бѣха доста го-
...лѣми и се вѣрваше съ упори-
...тость, че на този въпросъ ще
...се тури край. По наше разби-
...рание може оше да се вѣрва,
...че Ромжния ще гледа да при-
...ключи въпросъ, защото него-
...вото окончателно решение е
...само въ нѣйна полза, но не и
...въ тѣзи на собственицитѣ, осо-
...бенно тези, които иматъ полски
...имоти.

Още десетъ години насамъ
...приходитѣ отъ севестрианитѣ
...имоти се сбиратъ отъ ром-
...жнискитѣ власти. Данштитѣ
...оставатъ въ тѣжестъ на соб-
...ственицитѣ. Цѣлия инвентаръ
...е унищоженъ. При най-благо-
...приятния случаи, да речемъ,
...че се надне севестра, едно
...ново нещастие ще врѣхлѣти
...върху тѣхъ, а то е, че всички
...собственици на полски имоти,
...бидеи чужди поданици ще
...бждатъ принудени да ги про-
...даватъ тѣтъ като съгласно
...основния законъ на Ромжния,
...чужди поданици не могатъ да
...притежаватъ полски имоти въ
...страната. Значи трѣбва да ги
...продадѣтъ, но и тази продаж-
...ба не е свободна — не е по
...желанието и волята на соб-
...ственика.

Съгласно новия законъ, спе-
...циалнонатикменъ за Добруджа,
...собственика-продълвачъ е длъ-
...женъ първома да прѣложи
...имота си на държавата и само,
...ако тази последната се откаже
...отъ покупката, собственика
...може да го продаде на трети ли-
...ца.

Ако, да речемъ, държавата
...поселе да купи имота, то
...цѣната му не ще се определя
...по взаимно съгласие, а по тая
...посоचना отъ специална коми-
...сия, която ще го определѣ.
...Читателю може да си представи
...—какви цѣни ще определѣ
...тази комиссия—състояща се отъ
...ромжски чиновници и какви
...злоупотребления ще станатъ,
...ако щете за смѣтка на даѣтъ
...странѣ.

Най-после, да речемъ че
...имота е оцененъ и куленъ.
...Остава още една трудна за-
...дача за продавача, какъ и кога
...да си получи паритѣ. Едно на
...рѣжа е, че паритѣ въ брой
...не ще да получатъ, а нѣкакви

бонове или нѣкой другъ видѣти три платини навѣрно отъ 20—50 години.

Представете си положението на доскоро собственика български поданикъ, а особено на неграмотния нещастен селянинъ, който по нещастие е въ броя на тия поданици по жребие чуждъ поданикъ, който не е въ състояние и не умѣе да си уреди работата съ комисията предварително. Нему ще отнемат земята при цѣна неминимовѣрна ниска, ще му дадатъ въ рѣка нѣколко бумажнобонове и следъ това ще го проплатятъ въ България.

По този начинъ цѣлия въпросъ съ секвестра ще се уреди по-следния начинъ: България ще плати предварително на Ромжн. около 400,000,000 lei.

Въ България ще нахлуе една нова вълна отъ бѣжанци — боси и голи, които ще уискнатъ на нейния врагъ, за да искатъ помощъ за обезаждане въ България и тѣй като нѣмайки качество на бѣжанецъ, Г-нъ Шаронъ ще откаже да ги оземли.

Тѣзи нещастни българи, ще чекатъ дълги години да осребрятъ своитѣ бонове и най-после отчаяни отъ чакане ще ги продаватъ на безценница. Непременно ще се явятъ спекуланти, които да забогатеятъ за тѣхна смѣтка.

А Ромжния ще получи 400,000,000 lei чисти пари, ще намѣри по-този начинъ достатъчно земя за да оземли своитѣ колонистии, като въ края на крайщата сумитѣ по боноветѣ нѣма да получатъ напълно българитѣ, а пакъ нѣкои спекуланти власи, които като винаги е бивало въ подобни случаи ще узнаятъ кога ромжното правителство ще прави изплащането, като това решение умислено ще се крие; ще се впуснатъ да ги закупватъ на безценница, като предварително пуснатъ слуха, че плащане на боноветѣ се отсрочва за друго време.

Може би нѣкой отъ тѣзи що правятъ натискъ надъ българи, правителство за уреджане по-корно на секвестра да излъзатъ

Чия е отговорността

Отъ известно време насамъ българската преса, както и добруджанскитѣ вѣстници изнасятъ изстъпления вършени отъ цинцирѣтъ надъ българитѣ въ Добруджа.

Единѣт и другитѣ вѣстници, търсятъ отговорността на тия изстъпления въ лицето на тия тъмни маси.

Вѣрно е, че юридическа отговорностъ пада върху физическитѣ извършители на тия погрома. Но голѣма грѣшка е да търсимъ исклочителната вина на у тѣхъ, особено когато тѣ се вършатъ системно и масово и то въ държава, която претендира да е една правова страна.

При подобенъ родъ престѣпления не по малка е политическата отговорностъ на държавата, която толерира подобни изстъпления вършени отъ граждани надъ гражданигъ на дадена държава. Съ факта, че въ една правова държава се допускатъ подобенъ родъ престѣпления показва или, че страната е въ революция и като така се намираме средъ гражданска война или, че властѣта е толкова слаба та не може да тури редъ въ държавата или, че най-после държавата умислено допуша подобни престѣпления за постижения на свои скрити замисли.

Отъ тритѣ горни положения, най-вероятното е последното. И това не може да става, че ромжния се намира въ гражданска война, или пъкъ, че властѣта е слаба, че не може да тури редъ въ Добруджа съ силата и авторитета си. Че властѣта е силна личи отъ последнитѣ събития въ Лупенскитѣ мини, гдѣто работницитѣ платиха жестоко и стачката биде потушена въ нѣколко часа, макаръ съ голѣми загуби и отъ двѣтъ страни.

да ме опровергаватъ, като посочатъ и сигурнитѣ начини за получаване на сумитѣ, но съ увѣреностъ можемъ да кажемъ, че въ края на крайщата ще излъзе пакъ — турко-платеще.

Въ Добруджа не е така. Ние сме свидетели отъ години насамъ, какъ една необуздана маса отъ ромжски граждани бие, трепи убива, изтезава другѣ граждани на скъпата тая държава, безъ последната да взема нуждитѣ мерки за окончателното изкореняване на това анархистично положение, което рони пристига не само на властѣта, но и на държавата.

Това толериране на избиване и измъчване на частъ отъ своето гражданство—въ случая това отъ болерски произходъ и то въ Добруджа показва, че ромжската държава го желаетъ, го поощрява за постигане на дадени за нейната политика резултати. Съ други думи, върховната управа на ромжската държава, желаетъ да създаде впечатление, както у себе си така и вънъ, че тази борба е естествена, че тя почива на единъ antagonизмъ между ромжски колонистии, които мизерствуватъ, които сж бивали отъ своя страна прогонвани отъ своитѣ огнища и които психологически сж подготовени за единъ реваншгъ.

Веднѣжъ създадено таково впечатление вънъ и вътре въ ромжния — последната ще иска разрешението на тази борба чрезъ разпѣна на населението — тѣй както стана съ Гърция. Че такава е намерението на Ромжния личи. Вече ромжската преса повдига въпроса за една обмѣна на населението. Българитѣ отъ Добруджа да се изселатъ въ България, а ромжнитѣ отъ България въ Добруджа.

Като се знае това скрито намерение на Ромжния — съ всички сили тя трѣбва да се изобличава и тя да се държи отговорна.

Добруджанци!

В. „Добруджанска дума“ може да живѣе само отъ Вашата пожертвувателностъ.

Въпросъ въ връхната зрѣнища на добруджанския въпросъ

До 1921 год. добруджанския въпросъ не бѣше пробилъ пльтъ вънъ отъ България.

Цѣлата негова енергия се съсредоточаваше въ вътрешното му организиране, тѣй като ръководитѣ му органи, още зашеметени отъ събитията на войната не можахъ да ориентиратъ правилно движението.

За прѣвъ пльтъ добруджанския въпросъ бѣ поставенъ предъ външния свѣтъ на 1921 год. и септември въ градъ Женева на международния конгресъ на лигата за „Правата на народитѣ“.

За прѣвъ пльтъ добруджанската проблема на тази дата се изнесе отъ Трифонъ Трифоновъ, чието изложение бѣ помѣстено и въ списанието Cahiers Internationaux.

Отъ тази дата вече започватъ да се нивжатъ редъ международни конференции, отъ снената на които не слизаше добруджанския въпросъ. Отъ денъ на денъ той ставаще поактуеленъ, по-достъпенъ за външния свѣтъ. Лозана, Женева, Брюксель, Лондонъ, Варшава, Берлинъ бѣха свидетели на ожесточена двубой, който се водѣше между добруджанскитѣ и ромжскитѣ делегати по въпроса за Добруджа. Чуждитѣ телеграфни агенции, чуждитѣ вѣстници вземаха по-волъ отъ тѣзи разисквания, за да освѣтлятъ общественото мнение за сериозността на добруджанския въпросъ.

Добруджанския въпросъ бѣше стигналъ до онова високо стѣпало, което то заслужаваше. Общественото мнение у насъ и чужбина съ живостъ следеше добруджанския въпросъ. Той бѣше стигналъ до тамъ, че нашето родно студентство бѣше излъзло на улицата да манифестира своитѣ чувства за Добруджа, безъ да обръща внимание на ударитѣ отъ сабли и камшици на нашата полиция.

Нѣмаше градъ въ България, който да не чуваше публично

добруджанскитѣ оратори, маже кѣтъ въ тази страна се шушукатъ за Добруджа. Нѣмаше съвестъ, която съзнаваше важността на добруджанския въпросъ.

Нека припомнимъ, че до лото на 1928 г. добруджанския въпросъ бѣше стигналъ тамъ, че даже и мажоритѣ дѣветъ професоръ Георгиева една своя статия въ а прашеше признание на добруджанския въпросъ на маскоку Македонския.

Отъ 1928 г. добруджанския въпросъ започва да полудари следъ удари. Той удари, който той полудаше въ г. Брюксель. Лучния помирителенъ актъ толкова се желаше мнѣжштѣ, имъ се подателпсия.

Този Брюкселски помилень протоколъ затвори на добруджанци, за да тѣ публично да изнасятъ чуждия свѣтъ Добруджанския въпросъ.

Следъ Брюксель доиде Тамъ вторъ неуплъкъ. Конгресъ нито дума не каза за Добруджа — не можеше и каже, защото то бѣше снетъ отъ дневния на конгреса. Следъ Хагъ, Прага, Въ Прага пльтъ добруджанския въпросъ съвсемъ забравенъ — за него не можеше да става. То направи още една грѣшка, като се допусна говори не за Добруджанци нѣмакво си Балканско дѣло.

Това балканско Локкарнъ скѣ желаната мечта на добруджанскитѣ делегати. Защото венъ така въпросъ въ отъ отвлеченосте измѣстакретно Добруджанския въпросъ.

Въ Брюксель се отиде Мадридъ, скѣщата сладбицанска отъ неулачи на чужкия въпросъ съ щисъ Мадридъ, гдѣто нече не се заговори за Добруджа, но и на Локкарно крѣстъ Делегацията която въ Мадридъ по искане добруджанци — на можда ползува случая за Добруджа.

Чуденъ разговоръ

Преди, но следъ взето упорито решение, да реванширати в. Д. Д. движението се по Царь-Свободителъ къмъ обичайното кафе „Розалъ“, *ето че нѣкой ме настѣва*, обръщамъ се—виждамъ моя добъръ и ставъ приятелъ.

Неговитѣ поздравъ, стискане на ръка не бѣше като винаги. Погледа ми възторженъ, прилепнѣту съ недоумение, ту съ удивление. Стискането на ръка бѣше не както претиде недѣля—лениво, умерено. Чувствувахъ, че мой приятелъ нѣщо изживява, недовумева.

Какво има? запитахъ го. Нѣщо се тебъ става!

О! лично! Хубаво! поздравлявамъ те но... бѣше отговора ми.

Двамата пригизнати продължихме своя пльтъ.

Слушай! поздравеа мой приятелъ. Научихъ се, че си решилъ да издавашъ вѣстникъ.

Да, защо не, бѣше моя отговоръ. Хубаво, отличнo! поздравлявамъ те повтори ми събрать, но защо си решилъ да го кръстиши „Революционеръ“; отъ гдѣ на клѣде избра тази страшна дума. Нели знаешъ, днѣсъ хората боятъ съ по мекѣ термини. Езиковѣзди намиратъ нови модернъ изрази: Не казватъ вече *поборенъ народъ*, а народни малцинства. Думата „война“ се изхвърля отъ рѣчицнитѣ и се замества съ „миръ“, а „революционеръ“ тѣзи пльтъ дума съвсѣмъ, съвсѣмъ! Остави ме само остере, ама опасно е да я произнесашъ, а камо ли да бжде символъ на твоя вѣстникъ. Ти нали знаешъ, че навредъ изказватъ — *нацифистъ*, не

бѣше зал, ако заглавието на вѣстника бѣше: „*нацифистична Добруджа*“.

Погледнахъ го съ доброта. Знаешъ, че той искено: не обича, и искрено говори. Правъ си му възразахъ. Днѣсъ тѣй се говори, но въпреки твоего желание не мога да овлавея вѣстника *Нацифистична Добруджа*, защото отъ 1912 год. до днѣсъ този кракъ е врена на война—на и хората тамъ искатъ революция т. е. искатъ да измѣнятъ това положение на режимъ, на робство, па може би и нещо повече—да се освободятъ. Ей това изменение на старото съ нѣщо ново не е ли революция? Собственно като излезе първия брой прочетеи увода и ще разберешъ, кое не е карало да нарека вѣстника... нарочно скрияхъ названието.

Добре. По този въпросъ достатъчно. Съмъ доста интелегентенъ, за да немакъ нужда отъ дълги обяснения, но има още едно „НО“, продажи приятеля ми. Идеи, желания всичко това хубено, но средствата—тѣзи средства, отъ които зависи и успѣха на всѣкой вѣстникъ. Не видяшъ ли, че днѣсъ безъ пари нищо не успѣва, а най-малко вѣстникарство. После, на кои чататели разчиташъ? Ти бѣре знаешъ, нашитѣ добруджанци не обичатъ да четатъ отъ този сортъ вѣстници. Тѣ сж бездушни, инертни къмъ въпроситѣ, които тѣ повдигашъ въ твоя вѣстникъ, па отгоре сж и бедни хора. Ина боготи, ама тѣхъ пльтъ съвсѣмъ ги няма въ движението. Ти това знаешъ по-добре отъ мене. Не видяшъ ли, че побояна Добруджа умрѣ; а, Добруджа,

макаръ и органъ на организацията едѣа, едѣа душа, съ борчове, съ просяи едѣа го хранятъ. Ти бѣре си живъ свидетелъ на това. Не ходеше ли презъ време на „Временното комитетство“ да просишъ отъ хората, не даваше ли ти и твои приятели, за да издадешъ брой на нѣво Добруджа. Цѣла една организация, съ толкова хиляди гласове, съ голѣми нѣжи издържѣа в. Добруджа, а ти на кого разчиташъ?

Приятеля ми съприш. Чакаше моя отговоръ. Азъ бѣхъ смутенъ. Многого въпроси, съ които ме отрупа не изненадахъ. Правото да си кажа, въ момента не бѣхъ готовъ да му отговоря. Не бѣхъ мислилъ върху тѣхъ. Слушай! му казахъ, ти не изненадвашъ, не съмъ готовъ да ти отговоря, ще помисля и рѣчу тази страна на въпроса и бѣди увѣренъ, че ще отговоря.

До днѣсъ, съ моя мнѣль и съчувственъ приятелъ не се видѣхъ. Поехъ задължение да му отговоря и ето моя отговоръ:

Обичайнъ приятелю, Използувамъ едно задължение.

Израмѣна тѣ първи брой отъ в. Добруджанска дума. Както видяшъ не измѣнихъ на себе си — не го мрекохъ „*Нацифистична Добруджа*“. Мнѣя те едно, като го прочетешъ, обврни внимание на уводната статия и на тази озглавена „Чуденъ разговоръ“. Съ тѣхъ искамъ да дамъ отговоръ както на тебе—мой обичайнъ другарю, така и на много други, които навѣрно като тебе въ този моментъ си задаватъ скѣжитъ въпроси.

Вѣрно е, че успѣха на всѣкой вѣстникъ, зависи не само отъ писването му, но и отъ броя на неговитѣ читатели. Вѣрно е, че броя

на читателитѣ и отъ тѣхната пожертвувателностъ въ в. Д. Д. ще гледа да се издържѣа.

Азъ още не съмъ загубилъ вътра въ нашитѣ добруджанци. Не намиратъ, че тѣ не обичатъ да четатъ вѣстници като Д. Д. Не е вѣрно, че тѣ сж бездушни, инертни къмъ всички наши въпроси, които отблизо разглеждатъ добруджанския въпросъ. Днѣсъ особенно, когато човѣчеството отново заговоря за голѣмитѣ грѣшци, които сж станали следъ войната, Следъ като чужди хора на нашето дѣло съ интересъ следятъ и желаятъ неговото разрешение, не видявамъ какъ нашитѣ добруджанци бездушно ще отине по край всѣкой бумга, която говори за него, която му открива хоризонтъ къмъ нови и нови идеи, която го наплатува за доброто на неговия заробенъ край.

Идейното, което стои надъ материалното, което е и божественото и ще го крие неговата съвестъ и ще го гиза инстинктивно да помисли не само да черпи духовна храна отъ в. Д. Д. но и да помисли, за неговата материална издържѣа. Тѣй както родила мисли за издържѣата на своята рожба, така и добруджанецъ, мислѣ, ще се грижи за в. Д. Д. защото в. Д. Д. се роди, както и всѣка друга рожба—чрезъ желанието, любовта, единислението на тия, които чувствуватъ нуждата отъ рожба. Само егомъстѣ нѣма нужда отъ рожба, защото той бѣше отъ грѣжи.

Зачто сж нѣщата въ свѣтъ драгий и възлюблений другарю. Единъ ще казвѣе съ вѣстникъ, другъ съ книга, третий съ пѣснъ, четвъртитъ съ пари! и тако единъ кое се събере китката, която ще символизира го

дѣлата идея — свободата добруджа. Така бѣше въ така е днѣсъ, така ще бѣ вънъ въковъ.

Отъ съвокупността на бѣше и на материалното се бѣше България, Ромжния, Гърция, Польша, Чехия и др. д.

Прости, че отидохъ малко. Да се повѣрнемъ нѣмнитѣ въпроси, на които азъ отговоря. Ти ми ебърнието на в. Свободна Дума в. Добруджа. За умилението и агонията на другарѣтъ е сполучливъ. Азъ отъ днѣното на душата азъ такава жестокоство се добруджанецъ къмъ тия дѣла на дѣлото. Ако и съ дѣла дава вѣстника не трѣбвашъ оставяе да такава конция.

Отъ тѣхната жестока добруджанецъ може да бѣше полезно.

Азъ помелвашъ на събрата да не умиратъ, да вѣмъ имъ успѣхъ и да вѣ съ радостъ и гордостъ, че съ тѣхъ и в. Д. Д. ще краиния успѣхъ на нашето

Драгий приятелю, свършвамъ моля те, се за получаването на пропагандирая то не само до добруджанци, но и въ останалитѣ наши бѣше, когато то се поддържа чуждѣта на добро желанието лепта е равна на нѣмнитѣ богатия меншатъ.

Корал и гражданско учение за младият добруджанец

Що е отечество?

Отечество е страната, в която сме родени, гдето бихме жили, гдето живялът наши родители, нашият прадед, нашият другарчега, гдето вървят един и същ език, гдето имать скъпата история.

Разказът отъ Е. Пеко

Малкото овчарче, което гира за своето отечество.

Някога, — много отдавна, — Франция бѣше въ война съвѣржа държава. Нашият солдѣт се бѣха били героично, да попречат на чужденците да нахлуват въ отечеството. Но уи! неприятелѣ бѣше многоброенъ, а французитѣ бѣха загрозени, победени, разсѣнати, сечени на късове. Бѣлоко стотинѣ души само спасиха отъ избиване и заочнаха да отстъпватъ къмъ Франция. Малкият отрядъ пристѣпнахъ отъ близо отъ неприятелъ-победител се видѣ изведъкъ спрѣти отъ една дълбока широка рѣка. Какъ да се спасятъ? А отъ неприятелѣ приближава. Едно малко овчарче, но малко момченце на вѣтата възраст пасеше стадо отъ брѣга на рѣката. Той видѣ французитѣ спрѣни и насѣпаста, които ги застраваше; той прибѣгна до тѣхъ се обрѣща къмъ началника имъ: „Вице желаете да преминатъ? Следвайте ме, азъ познавамъ мѣсто, гдето водата на една и въ нѣколко минути ще осигури на отсрещния бѣгъ“. Французитѣ последна своя малкъ пѣтеволѣтели, видещи предъ се остави първоначално минаватъ войничитѣ, после глато да премине и той, каза дѣтето: „Ти ни спаси жи-

вота, ала ти рискувашъ твоя. Ако врага те улови, ще те убиятъ. Ела съ насъ“.

— „Не“, каза дѣтето, като показваше съ прѣстѣто си една скромна колѣба каза: „Тамъ, хе! моята стара майка — не мога да я оставя. Оставете ме тука — бѣгайте!“ Нито часъ не бѣше изминалъ отъ като бѣгащитѣ бѣха преминали рѣката, и ето, че преднитѣ части на противника наблюдава брѣга. Голѣмъ бѣше яда на офицера — който ги командваше, когато видѣ отъ далечъ френскитѣ войничѣ — и то толкова далечъ, че куршумъ не ги стигахъ — вече готвях да изчезнатъ. Извадихъ неговия погледъ се спрѣ върху малкото овчарче. Съ грубъ гласъ — той му извика да се приближи и му каза: „Отрядъ френски войничѣ туку шо минаха рѣката — ти ги видѣ?“ — „да, каза дѣтето, — покажи мѣсто отъ гдето минаха“, — никакъ не отговори. — „Внимавай, му каза офицера, ако не отговоришъ мога да накарамъ да те разстрѣлятъ.“ — малкият изправи главата, но пакъ не проговори. — „ти — завика капитанътъ, ти имъ посочи пътя: „Този пъкъ малкиятъ заговори. Съ спокойнъ гласъ каза: „Азъ стою хъ това“. — Офицерътъ напълни револвера си и го насочи къмъ гърдитѣ на дѣтето: „Посочи! на мене мѣстото или си мъртва въ мѣстото.“ — „Не мога — каза дѣтето, не мога да предадѣствувамъ отечеството си!“ — „Врѣви или ще стрѣлятъ“, завика капитанътъ. — „Но безъ да прави крачка напредъ, храбро дѣте — вагна старата си сламена шапка нагоре и извика: „Да живѣе Франция!“ — прострѣ се мъртво.

ому е нужно разделенето

Гледа човѣкъ и недоумява, колкото души отъ една страна рѣкли да сѣ противъ когото на комитѣта; нѣколко души, които по едно недоумение сѣ сѣ комитѣта, волятъ ѣна срещу другитъ. Тѣзи нѣколко души отъ комитѣта имать свои приятели, тѣзи противъ комитѣта и тѣзи — ои приятели — та по този начинъ войната се води за приятелство — отъ старо дертливостъ и така нататък. Тѣй значаха междуособицѣ въ шето движение. Кой какво глато да казва, ама така си е — кой друго е отъ лукаво. Рече за всички ни — и за отъ село, и за господина другар отъ града е ясно, че глато кавага е отъ лукаваго нѣкои други се мѣчатъ да осмислятъ. — Взеа да дуть кава да бѣдела Добруджа: българска ли, руска ли, мажиска ли — на цѣля свѣтъ (Фелеративна) и др. — поѣти ги гърятъ сайбата въ чички събрания — хеле у София дѣто сѣ най-окумушѣт — се заловятъ за гуша се интернационалисти; зеленъ интернационалистъ, трети интернационалистъ се заловила да спасява България по въпроса за репелитѣ. До като тукъ чакаме да видимъ, че нещо се е казало за Добруджа, четемъ въ прѣсата добруджанския делегатъ горилъ за реперациитѣ. Разра се, че многото недоумѣхъ шото, задачата на делегата не е да говори за реперациитѣ ами за Досуджа, защото таково му бѣше названѣние. Съ положително рече да се каже чѣ вече една рѣбуна, отъ която можеше да говори за нашето дѣло е губена.

ционалъ, втори интернационалъ и националъ — като вземешъ пъкъ нѣкое измежду имъ и ги поучаващъ по глато все на зелено хлопа. Въ тази война — чия да бѣде Добруджа се намесиха и нашиятъ политически партии. — Всѣка бърза да изпраца свои хора. По тази причина въ нашето движение отъ известно време нахлуха хора — които нищо нѣмать съ Добруджата, ама идваа да бъркатъ глатица на баюцитѣ. Такава болѣстъ изяде глато на България — та ще изяде тая на Добруджата. При освобожденѣнето на България, — следъ него па дори до голѣмата война — българския народъ го бѣха разволзиха на русофили, германофили, астророфили, англофили и туркофили. Като се събираха двама българи на чаша ракия — кефа си разваляха, за да спорятъ съ кого е България или „каво иска Русия“ — „каво иска Австрия“. Едни отиваха въ Цариградъ да даватъ махѣръ до султана — други улавяха княза и връзано го изпрашаха въ Русия — та въ тая разпра стигаха до чуванѣта на глази, арести, уничиства — до като смупиха глато на България. Сега и у нашето движение започнахъ тия работи — ама безъ разлика. Много има, които не взематъ интифа отъ добруджанското население, ама отъ другале, че това не е лѣжа, четете в Добруджа и Свободна Добруджа. В Добруджа обвинява Свободна Добруджа, че взематъ интифа отъ официална България. — Едни били фашисти, другитѣ — болшевики, трети социал-фашисти и т. н. Едни вземали пари отъ Русия, другитѣ отъ каситѣ на България. Едни били въ

третия интернационалъ — другитѣ съ О. Н. Баю гледа и се звери па си дума: „тамъ горгорбашитѣ се ядатъ, а намъ тука чуяатъ глатица“.

Тая работа нѣма да я бѣде. Таквиъ каваги не помагатъ. Молимъ дертливѣ да се заловятъ на занаятъ — кундурадѣтѣ да си гледа кундуритѣ — отъ кундуритѣ му имаме фаѣда — а отъ акълъ му — Боже упаси. Обещание — тѣй иска, тѣй казва бою. Който прѣвъ диге рѣкка противъ обединѣнето, бою ше му смупи глато, за да запази своата.

Фатална практика

Отъ двѣ три години насамъ въ нашето движение царува една фатална практика. Дума та ни е за доносничеството и прѣследването на наши добруджанци чрезъ способности, които эле говорятъ за добруджанското дѣло. Миналата и тази година въ нашето движение по искане на отговорни и неотговорни фактори, въ нашата работа се замбис и политията. Прависламото впечатлѣние, долно и неостойно да се иска помощта на политията, чрезъ лъжи и доноси, за да бѣждатъ арестувани наши брѣта добруджанци. Тая прѣстѣпностъ, е стигнала до тамъ, че нѣкои сѣ отивали въ политията да искатъ нѣкойто съдѣйствие даже за забрана на нѣкои наши дѣйи да държатъ реферати предъ българското общество по добруджанския въпросъ. Политията е оржие се въ аострила. Тая може да реже тая, че тѣзи, които днесъ се възхищаватъ отъ удара надъ своитѣ брѣта, утре да бѣждатъ тѣ на своя реѣд ударени. Политията трѣбва да стои далечъ отъ нашитѣ редове. Нейната задача е да пазиправно редъ въ тази страна, а не да налага на движѣнето какъ то трѣбва да мисли. Знаятъ се хора, които претендиратъ да сѣ по върховетѣ на нашето движение, да ходѣтъ предъ министра на политията или предъ разни полици да искатъ сърѣстването или униженѣето на нѣкои добруджанци. Въ всѣко движение, не само у насъ, но и въ други цивилизовани страни има разнелизване, борби, жестоки борби, но никога — никога нѣма да се стигне до това униженѣе и прѣдательство да се иска намесата на политията, защото Х. или У не мисли по калпъ. Има единъ класически примеръ за подобно покровителство — което може да се приложи и въ нашия случай. Нѣкога коия, връзаны били и постоянно обезкокоенъ отъ една сярна, която издале и пасѣла около него. Безпокоенѣт, коня не можѣ да прогони сярната. Случайно миналъ човѣка по край него, коня поиска съдѣйствието на човѣка, да го отячрже, за да може да прогони проклетата сярна. Човѣкътъ се съгласилъ, обаче при условие, че ше му тури юларѣ и ше го възседне ама задено ше подгнатъ умразната сярна. Найвния конь се съгласилъ. Сярната е била прогочена, но отъ тогава и до днесъ коня е робъ на човѣка. Винаги бива възсядѣчъ и държанъ подъ юларѣ. Нека отговорнитѣ и неотговорнитѣ фактори се пазягъ, да не би чрезъ исканата помощъ — политията да тури юларѣ на нашето движение.

ГОДИШЕНЪ АБОНАМЕНТЪ:

За България 100 лв. За странство 200 .

Нѣма единство

Въ добруджанското движение всѣкой наблюдател ше види че липсва най-важното — единство. Тая липса, на единство се дължи на обстоятелството, че до днесъ движѣнето не само, че не си е изработило програма по своята външна и вътрешна политика, но още, че то нѣма изработена и тактическа програма. Естѣивно, шомъ едно движѣние не знае защо живѣе то не ше сумѣе да изработи и начина на своя живѣт. Отъ като съществува движѣнето до днесъ въ единъ бари конгрѣс не се е изнесѣлъ нѣкой рефератъ, било върху принципитѣ на движѣнето, било върху тактиката за провежданѣто имъ. Тая липса на принципностъ се дължи на първо мѣсто, че никога конгрѣситѣ не сѣ дали деретивни на комитѣта, когато шето избирайтъ, нито пъкъ кандидатитѣ за членове на комитѣта сѣ излизали съ една определѣна програма, за да я развиятъ въ конгрѣса — прѣвъ своитѣ избиратели. Отъ като се помни до днесъ, може би сѣ рѣди исключения, нашитѣ конгрѣси хабѣха своитѣ нерви и прѣрѣсѣха арѣбѣто само въ каваги и то не върху дадена политика или тактика на движѣнето, а за това което се казва лични дерѣтоа. Не знамъ какъ е ставало въ другитѣ дружества при избиране на делегати, но Софияското поне, отъ което трѣбва да излиза елита на нашата емиграция, не е давало хора съ дълбоко познаване на движѣнето, не само отъ практичната ни и отъ идейна глѣдна точка. Винаги за делегати сѣ избирали посредствени личности и то сѣ огледѣ не на тѣхната идѣйностъ, а сѣ тоя — дали този делегатъ, като отидѣ въ конгрѣса, ше сумѣе да поругае този или ози. Тукъ въ София, такива Богъ ги е наспирѣлѣ. Въ навечерѣе на избиране на делегати тѣзи фигури или бивѣтъ търсени отъ дертливитѣ горгорѣбашии да ги избиратъ за делегати, или първитѣ познаватъ дертливитѣ и отиватъ да си предлагатъ услугитѣ. По този начинъ конгрѣса се напълва отъ дертли и воденитѣ отъ тѣхъ бездарни крекуни. При избирани на делегати, никога поиз до днесъ, не сѣмъ чулъ нѣкои претендентъ за делегатъ да излезе и изложѣ прѣвъ събранието какво той мисли за движѣнето. Да посочи свое разбиране, да изнесе нѣщо ново, като прѣвъ своитѣ избиратели да посочи грѣшкитѣ, ако има такива на миналото управление. Въ тѣзи събрания борбитѣ се разиграватъ около отчета и то върху най-безинтересната му частъ, до като всичко се изроди въ скандалъ между управляющитѣ и така наречената опозиция. Нито управляущитѣ знаятъ защо управляватъ, нито опозицията знае защо и въ името на що иска да дойде. Тѣзи събрания за избиране на делегати имать сѣщо и задачата да даватъ дертивитѣ на своитѣ избираници — делегати. Разбира се виниги сѣ свършвали шото тази частъ остава вѣра инкогнито. Защото нито делегатитѣ знаятъ защо отиватъ на конгрѣса, нито избирателитѣ знаятъ защо ги избиратъ. При такава неорентирностъ винаги се е изправѣла конгрѣса и видишъ, че нѣкой куѣхъ делегатъ върти конгрѣса по своя кеѣфъ, или пъкъ дертливитѣ сѣ кажатъ дерта. Всичко се свърша въ три дѣна. Избира се изпълнителенъ комитѣтъ, който презъ всѣчното време на началству-

Предпоставитѣ за единството на организацията

Напоследѣкъ се създадоха погрѣшни схващания относно практиката по вътрешнитѣ въпроси, разрешаванѣто, на които зависи преди всичко отъ пълното ликвидирѣне съ досегашното минало. Набелязанитѣ лица, които надуисмыслено казваха своитѣ недостатѣци — като за миналото, сѣ своитѣ подозрения убиха прѣстижа на организацията като за нейния авторитѣтъ остава сега много малко да мислѣт и то отъ користолобие, което имъ бѣше и е програмата имъ. За едно бѣдѣще рѣководство се изисква предъ всѣчното лице, които освенъ да имать прѣсѣрѣше дѣлото, но и да не прѣдизвикватъ и най-малко позорѣние, че тѣ ще прѣведатъ своята деятелностъ добросъвестно и честно. На тѣвъ прѣдстои на първо време да избѣратъ подходящи теми, върху които да се реферирѣ и чрезъ които да може да се омекоитъ враждебността по отношѣние принципнитѣ спорове. Необходимо е при тоя, да се гарантира своѣдата на критиката, която не е нужно да е съ патосъ и злорѣдство, нито пъкъ сѣ иронията на дукусмыслѣното лѣзвѣние, на софистика, а сѣ спокойната и здрава мисль по естѣствената пъкъ да се дойде до желаниия резултатъ — споразумѣнето. Не по-малка е нуждата отъ защита економическитѣ интереси на безработнитѣ или бѣдо по нѣкои чисто кваргални нужди. Младѣжкия въпросъ, като най-щѣкотливъ трѣбва да полизѣ и най-правилно разрешѣние, като ония, които желаятъ да даватъ своитѣ сили въ тѣхнитѣ инициативи могатъ да се озоватъ и да сѣ членове изобщо на организацията (старешка) като то е едно рѣководно тѣло отъ двѣтѣ досегашни образуваитѣ комитѣт, както и женитѣ отдѣлно млади и стари сѣждо сѣ комитѣт при общото Дружество „Добруджа“. И двѣтѣ тѣла сѣ на Дружеството поизни органи за провежданѣе прѣсѣрѣната и увеселителната насти. Тѣ се подпомагатъ финансово за реализирѣние нѣкои задачи отъ Двото, но тѣ нѣмать никакви права на финансови отчети, вѣстници и др. освенъ тия отдѣли на общия вѣстникъ, който приема дописки само чрезъ посоченото отъ съответно тѣло — лице. По-голѣмитѣ въпроси сѣждо се налага ликвидирѣне съ миналото. Тѣ трѣбва да бѣждатъ обѣкт на комитѣта при даденъ случай и на лице, което макаръ и да не произхожда отъ неговия съставъ, но ако се ангажира отъ името на комитѣта, то той е длѣженъ да му на чертае една определѣна линия на поведѣние. Съ пропагандата на западъ, длѣженъ е да даде отчетъ и последния да стане достояние на организационно събрание. Една още задача като прѣдпоставка е и тая за контролата въ организацията, която се схващала на приятелски и комѣщайски начала, за да се примѣлятъ нѣкои грѣвоке, или да се покрие нѣкое прѣстѣпленѣ по давностъ. По тоя въпросъ, когато се касае за отговорностъ въ нашитѣ редове отговорностъ на тая комисиаване се прозява, защото нѣма нищо ново за провеждане. Улови ли веднажъ вѣстника и касата въ рѣка, разполага и ругае както му кеѣфъ доде. Така не бива. Трѣзва олюмяне.

Съществува ли Добруджански въпрос

е най-висша и като така и правата ѝ следва да сж върховни не зависящи от ежегодните ни конгреси.

На тя комисия ще тръбва да се възложи изобоз административната и финансова, както и моралната чистота на организацията, като ѝ се дадат правата да преценяват провиненията, а наложените наказания се докладват въ конгреса.

Само при такива положения една организация — съ такъв съвтъл идеалъ, би могла да си направи качествено оная равностойка, за която се признава да падноможе и отвъд границата поробеното население. Да направява съобразно нейната мощь и дейността си за моменти, които тепърва почват да изискват все повече и повече дисциплина, самопожертвувателност и всички ония добродетели необходими за *свободата*.

Навърно, още може да има между насъ хора, които мислят себѣ си далече от една действителност, която още немогат да схванатъ, че по тоя пътъ на фракционни и лични схващания сж спечелили много за организацията. Ако тѣ не сж накле по не и на едно малко кричло от нейното рководство считатъ вскогъ извън-по-високо отъ всичко друго. Естествено е, че при такива случаи и процеса за събирането на добруджанскитѣ сили ще е много по-труденъ и резултатитѣ не ще сж други, освенъ повторение на миналитѣ допадни за всички ни безплодни дни.

Alla Julia.

Софияската община и Добруджански кварталъ

Вече е септември, скою есеннитѣ дъждове сж започнали и голѣмитѣ калове въ добруджански кварталъ, ше го направятъ непреходитъ. Дълъг се налага на общината да направи нѣщо за подобрене на този кварталъ. На първо врѣме, преди да започне киташа, ше е необходимо да се постелятъ пѣтици отъ згоря по продължение на улицитѣ, за да се избегнатъ до нѣкъде голѣмитѣ изгледы на бѣжанцитѣ отъ кварталъ. Надѣваме се, че общината ще направи това свосврѣменно. Ше чакаме.

Добруджанецъ

Единъ докладъ за българскитѣ малцинства въ Добруджа

отъ професоръ Т. Ройсенъ главенъ секретаръ на международния съюзъ на д-ната за О. Н.

Господири Ройсенъ преди двѣ години бѣ изговоренъ отъ Съвѣта на Международния съюзъ за О. Н. въ своето заседание въ гр. Лозана, да направи едно проучение на малцинствата въ югоизточнѣ Европа.

По този поводъ, той идва въ България, за да изучи на самото място въпроса за нашитѣ бѣжанци и специално Добруджанския въпросъ. По поводъ на последното, Господири Ройсенъ обиколи цѣлата наша северна граница отъ Дунава до морето, следъ което отиде въ Ромжия за проверка на това що видѣ и чу. Тукъ ше изнесемъ дословно само оная частъ отъ неговия писменъ докладъ, която се отнася за Добруджа (стр. 5—8).

Господири Ройсенъ като говори за малцинствата въ Ромжия първо място дава на българитѣ въ Добруджа, които споредъ неге възлизатъ на 250,000 души.

Въ своа докладъ той започва така: „Както казахъ и по-горѣ, азъ не можахъ да посетя Добруджа, но срещамъ въ България, София, Русе, въ много села покрай добруджанската граница, въ Разградъ и Варна толкова много бѣжанци отъ това малцинство, че вървямъ, да съмъ въ състояние да дамъ нѣкои конкретни факти“.

Въпреки, че Ромжия чрезъ свои професори и учени да се мѣже да доказва предъ външния свѣтъ, че за нея добруджански въпросъ не съществува — той не само теоретически, но и фактически е поставенъ на разрешение.

Първа го постави самата Ромжия въ време на берлинския конгресъ, когато стана обмѣната между Бесарабия и Добруджа.

Оттогава и до днесъ, подъ разни форми, добруджанския въпросъ е занимавалъ и занимава не само неофициални конгреси и конференции, но и официални такива: Букурещкия миръ отъ 1913 год., този отъ Ньой отъ 1918 год. както и Бристълитовския.

Колкото Ромжия да се мѣчи да туря въ забвение добруджанския въпросъ толкова той става по-остръ и като такъвъ трѣбъше своето разрешение. Съ факта, че северна Добруджа и южна сж дадени и взети отъ Ромжия — въпреки волята на България и тая на мѣстното население — иде да докаже сж положителност, че така поставения отъ насъ въпросъ съществува.

Съ настоящата статия ние не ше сж мѣчимъ да доказваме нѣщо, което е доказано и неспоримо отъ никого — освенъ отъ заинтересована Ромжия. Ние така поставяме въпроса, за да додемъ до другъ единъ въпросъ, който днесъ занимава почти всички политически кабинети а евантуално и самото О. Н. Той е: *Какъ да се разреши Добрудж. въпросъ?*

Така вече поставенъ въпросъ — въ неговата последователност — ни води къмъ единъ другъ въпросъ: *Е ли добруджанския въпросъ единъ локаленъ въпросъ или международенъ?* Съ правилина отговоръ на така поставения въпросъ, вече ше трѣбва да потърсимъ факторитѣ, които ше го разрешаватъ.

Добруджанския въпросъ — макаръ и до днесъ да не представлява голѣма важностъ за международния миръ, следователно отъ важно международно значение, все таки то е международенъ — за неговото разрешение ше трѣбва да се държи сметка и за международнитѣ фактори, които винаги сж имали думата при раз-

решението на подобни въпроси. — Историата помни рѣдки случаи — когато такива въпроси сж се разрешавали направо отъ заинтересованитѣ страни.

Колкото обаче да съзнаваме международния характеръ на Добруджа, съ огледъ на неговото разрешение — не можемъ да отречемъ и неговия локаленъ характеръ. Като така, не можемъ да отречемъ значението на най-важния факторъ въ случая — желанието, настроеното на мѣстното население. Единъ голѣмъ дѣлъ въ разрешението на добруджанския въпросъ ше има и мѣстното население.

Вѣрно е, че въ миналото много малко — смею можемъ да кажемъ никакъ, не се отдавало значение на желанието и волята на населението при разрешаване на подобни въпроси — каквото е казвалъ по-силния — победителятв още е ставало. За въ бъдеще обаче — поне тъй както се очертава днесъ за днесъ международната политика — голѣмъ дѣлъ ше има още и фактора — населението, което до сега бѣше на заденъ планъ.

По добруджанския въпросъ, първитѣ и отъ значение фактори ше бждатъ: мѣстното население, България, Ромжия и най-после Великитѣ сили.

Най-големъ а р о л я за разрешението на Д. В. следователно ше играе мѣстното население. Неговото съзнание, енергия и устойчивостъ въ борбата за провеждане на своето възжелание — ше бжде най-ценния елементъ. Като така, то ше бжде и пределната точка на останалитѣ фактори.

Мѣстното население първо ше трѣбва да каже своята дума. Какво е неговото желание — автономно ли, оставено подъ Ромжия, присъединяване къмъ България или най-после частъ отъ Федеративнитѣ Балкани.

Съзнато веднажъ отъ какво значение е назначението на мѣстното население въ борбата за разрешение проблема на Добруджа, всички останали фактори, ше трѣбва да изработятъ определена политика къмъ това население и да начертаятъ пѣтицата за нейното провеждане.

Какво е, и ше бжде желанието и настроението на добруджанското население за раз-

решение на добруджанския въпросъ? Ето въпросъ, голѣмия въпросъ, който си задаватъ тритѣ най-важни фактори, съществуващи днесъ за днесъ интересуващи се живо: Ромжия, България и Добруджанската организация. Явно е, че Ромжия и България се намиратъ въ една скрита борба за Добруджа. До като Ромжия иска да я запази за себе си — България чака удобния денъ, за да си я вземе обратно.

Добруджанската организация обаче, до днесъ, смею можемъ да кажемъ, нѣма една определена политика — тя още не е разрешила за себе си въпроса. Тукъ таме се чертаятъ нѣкои разбириания, но това още не значи, че има нѣщо конкретно. Тѣй като ней ѝ липсва определена политика — отсъствуват ѝ и тактика — начини на действие.

Въ Ромжия отъ гледна точка на политиката — въпроса е разрешенъ. Нѣма политическа партия, която да не е разрешила въпроса, че Добруджа трѣбва да бжде ромжанска. Дветѣ най-големитѣ политически партии — Либералната и Национална Царанската по въпроса за принадлежността на Добруджа нѣматъ различия — тѣ се различаватъ само по начина на запазване днешното положение. До като либералитѣ сѣмватъ, че мѣстното население е ириденитично и като съзнаватъ голѣмата роля на Д. В. се мѣчатъ съ всички средства да го пропѣждатъ, като го замѣстятъ съ колонии. Национална Царанститѣ, водачитѣ на които иматъ по-големия опитностъ по въпроса бѣдйки фактори при разрешаване Трансилванския въпросъ — считатъ, че Добруджа ше бжде запазна по-сигурно, ако мѣстното население: може да се асимилира чрезъ способи по-модерни, като се накара да обикне Ромжия. Следователно, тѣ казватъ, не пропѣждането — а задържането и усигуряването на добъръ животъ на мѣстното население може да ни гарантира владението на Добруджа. Този методъ е най-опашия за България, защото веднажъ Ромжия сполучи да спечели сърцата на мѣстното начеление — трудно е чрезъ референдумъ да се поиска повръщане на Добруджа, а за война при днешнитѣ усло-

вия — България не може мечтае.

Ето защо бѣлащета борба на тритѣ фактора нѣма да насочи чрезъ силата и оржикомъ, а чрезъ пропаганда соби — чрезъ пропаганда на Националната организация. Силото на Националната организация на дветѣ нации — чрезъ наука, изкуство и економически подомъ ѝ др.

Този въпросъ е вече решенъ отъ Германия. Между Германия и Полша днесъ води една голѣма борба, за всѣка една се мѣчи да запази своето малцинство отъ асимилане, не чрезъ силата, оржикомъ, а чрезъ пропаганда на своята култура и гени. Дветѣ държави сж помощни на радиото държатъ въ тѣхъ своитѣ сънародници за вскогъ което става у тѣхъ и по тоя начинъ се стремятъ да запазатъ културното равновѣсие, между малцинството и майката нация.

Време е!

Не е нужно да познаваме въкъ отъ близо историята на добруджанския въпросъ, за даде беремъ, че е дошло време, отново ново ориентирание на днешното съ гледъ не само новата мирова политика, но сж тоя на България и Ромжия.

Нашето движение трѣбва да прегруппира своитѣ сили, като по едно недоразумение на миналото се е разделило.

Днесъ нашето движение е разделило на нѣколко фракции, които всѣка една представлява отдалѣно не само не ше да помогне за правилина ходъ на движението, но му пакости.

Не е тайна за никого, че движението ни съществува групи, които сж безъ всяка връзка по между си и координативно си противодействуватъ. Знаемо е, какъ се създаватъ тѣзи групи. Тѣ сж плодъ минали борби, които се водиха безъ всякава принципностъ.

Благодарение на миналитѣ политически комитети, които своето бездействие се доказва дискредитирани предъ добруджанското общ. мнение и се даде В. Д. Р. О.

Борбата съ изпълнителен комитетъ и В. Д. Р. О. Днесъ добруджанското

българско или турско, има дълбока българска привързаностъ и като така сж връщането на българитѣ въ 1917 г. местнитѣ българитѣ повѣрваха, че ефирното владичество на романцитѣ е изчезнало за винаги. За това не се оувадене, че голѣмъ брой отъ Добруджанското население е дадо презъ врѣмето отъ 1917—1919 г., на България всичкитѣ доказателства на лоялност, нѣщо което ги е направило суспендирати спрямо романцитѣ власти — следъ като тѣзи последнитѣ отново завладѣха този край. Тѣзи именно суспендирати, които не се чувствувата запазени подъ романски режимъ — съставляватъ първата категория бѣжанци.

„Друга една категория съставляватъ дезертиритѣ въ романската армия, които се овлѣватъ, че сж били толкова много измѣнявали въ романцитѣ казими, че сж предпочели изгнанието предъ оставането имъ въ тѣхното заробено отечество. Единъ отъ тѣзи бѣжанци даже ни поднесе една рѣшета на полковника мѣлхеръ, съ когото му предписваше мѣлхеръ за мазане на сининитѣ, образувану отъ ударитѣ на прикладитѣ отъ пушка. Трудно е да се очаква, че романцитѣ власти доброволно ше приематъ завръщането на дезертиритѣ и непокорнитѣ.

Възможно е, и нѣкои бѣжанци да сж имали извѣстни лични трудности по романцитѣ сдѣлания за нѣкои престѣпления отъ общъ характеръ. Понѣкога имавъ такива впечатления, но бѣше трудно да се судбия съ точности по този точка.

Като изключимъ тѣзи категории, изглежда, че голѣмия брой бѣжанци сж напуснали своята родина противъ своето желание, и то защото „живота нѣмъ ставалъ непносимъ“, споредъ думитѣ, които често чувахъ.

Четири сж оплѣканията на бѣжанцитѣ и казани сж такава настоячивостъ, че не мога да допусна, че не сж вѣрни.

1. Позиления въпросъ, Тукъ не става въпросъ за подѣбата на голѣмата собственост, който повдигна между голѣмитѣ собственици въ Трансилвания известнитѣ вече всички вълнения; тукъ се отнася за местнитѣ нѣрки насочени срещу имотитѣ отъ незначително значение.

Първо, 1/3 отъ земята надниваща 5 хектара се изнема за въ полза на държавата. Но селянитѣ, които запитвахъ, твърдеха, че едно семейство, за да живѣе му е необходимо най-малко 10 хектара. На това, отъ романска страна отговарятъ, че подъ турския режимъ, собствеността е била временна — тѣй като султанта е билъ пълния господаръ на земята. За напредъ, ше бжде обратното, добруджанскитѣ селянитѣ жертвайки една частъ отъ своята земя се ставе пълненъ господаръ на своя имотъ. Тѣй погледнато на въпросъ за сигурностъ може да се каже, че при-

добивката е голѣма; но обаче, че тѣзи селяни, настанени въкъ върху тази земя, сж само-чувствителни къмъ изземванетоъ на частъ отъ тѣхния имотъ, отколкото нѣкъва си юридически гаранция, която имъ дава да не решимъ.

Отъ друга страна, пристѣпихъ къмъ проверка на документитѣ за собственостъ, нѣщо, което е поставило населението въ едно истинно отчаяние. Често писмени документи липсваха, за което, на днешно време, не се прибѣгва къмъ документа и пълна сж разнико придура и то за това, че се е прилагала на романския езикъ, а не на български, заинтересуваня трѣбваше да се обикне къмъ преводчикъ и то съ свои разности. Тѣзи общи мѣжду може да се оправда по принципъ. Въ частностъ, полезно бѣше, тѣй проверитѣ на документитѣ, тѣй то нѣкои използували безпрѣкорно на вѣлната, турски рѣчи въ земи, които собственици бѣха чезнали. Обече при прилагането тѣзи закони се създадоха нови недобродетелства, както и нѣкои мѣжду турчиания. Изглежда, че злоупотреботвото е имало, защото, тѣйко го бѣше въ Букурещъ, романското правителство нареди да се сложи прилагането на закона, за спечели предразположението на населението за избиритѣ отъ 26 ноември 1919 г. (Следва)

северъ или западъ

Чрезъ настоящата статия думамъ ни не е нито за светската, нито за западната демокрация. Ние тукъ искаме да гледаме въпроса — какви бива да сж отношенията на Добруджанския въпрос къмъ Румъния и Сърбия. Какво положение, какво становище трбва да иматъ ръководителитъ на движението къмъ двете държави, за постигане на крайната целъ — свободата на Добруджа. При така поставения въпрос — трбва ли ние добруджанцитъ да се абстрахираме отъ политиката на официална България спрямо сжидитъ държави, или неминуемо дабата на Добруджа е тсно свързана съ тази на България, като така дали политиката на ръководителитъ на Д. В. трбва да върви въ унисонъ съ тази на България.

Добруджа, нито исторически, нито географически, нито етнически нкога е била нщо отъ дншно отъ България. Ако въ началото тази провинция за кратко време е съставлявала самостоятелно отдълно владение — то е бивало както кажемъ временно и е ставало въ дни когато България е бивала слаба. Такива случаи имаме при завоеването и отъ румъния князъ Светослава 968 год., отъ куманитъ къмъ първата половина на XIV вѣкъ, — отъ хронта Балаки, отъ братъ му Добротича 1371 г., отъ сина му Иванко; отъ владенията на воевода Мирчо I (1386—1418), но винаги владетелитъ и сж я считали като откъсната частъ отъ България, а последната винаги давала да си я присъедини.

При такава историческо минало на Добруджа — като се знае, че както официална България, така и цблята български народъ я счита за първостепенна на българската държава — нима се можели добруджанското население и неговитъ ръководители да пренебрегватъ частината на България при решението на сжидата и? При това положение ние мислимъ, че добруджанския въпрос въ неговото разрешение винаги ще бжде подъ влиянието на България. Вънъ отъ сантименталнитъ чувства на България, тази последната отъ чисти стратегически съображения ще гледа да си присвои Добруджа, защото отъ историята е доказано, че всички нахлувания въ Балканския полуостровъ съ изключение на турцитъ е ставало презъ Добруджа.

При тази обстановка на въпроса сж навизици тѣзи, които мислятъ да разрешаватъ добруджанския въпросъ безъ да взема въ съображения националнитъ и политически тежания на България.

Въ нашето движение има едно настроение — за автономна и самостоятелна Добруджа фактически се ръководи отъ комитета, В. Д. Р. О. и Д. Р. О. Тази разпознатост никому не е нуждна — тя е пакостно, защото тази тройна борба може да даде мѣсто на едно четвърто течение и т. н.

Време е прочее, Изп. ком., В. Д. Р. О., Д. Р. О. и всички деца въ движението да напуснатъ тѣзи стари, изтъркани и никому ненужни стари вражди, да си подадатъ ръка за обща работа, като се тури начало на една нова ориентация не само политическа, но и тактическа на движението.

Времето лети, сжбитията се иматъ, нови хоризонти се откриватъ за поробенитъ. Ще се спятъ тѣзи, които първи се наредатъ подъ новитъ знамена на новото време.

Време е! Опомнете се. Отговорността сж голяма.

жа — но това настроение ми се вижда е неосъществимо, не само отъ економическа, но и отъ международна гледна точка. Отъ економическа гледна точка Добруджанската малка провинция не ще може да живее, а международно т. е., при нейното разрешение отъ великитъ сили тя винаги ще бжде дадена на правоимците било отъ гледна точка на историческата справедливостъ, била подъ ударитъ на послдния склерникъ.

Съ огледъ даже на бждещитъ федеративни Балкани, пакъ мислимъ, че ако Румъния не влезе въ нза, то уговорката за федерацията ще включи Добруджа въ границитъ си, но като частъ отъ България, защото това ще бжде едно отъ условията на последната за да влезе въ Балканската федерация. Отъ „економична, политична и международна гледна точка явно е, че Добруджа ще трбва да следи политиката на България.

(Следва) Туркино

Добруджа и официални отговоръ на Румъния до О. Н.

Тукъ даваме мѣсто на официалния отговоръ на Румъния до О. Н. по поводъ исканитъ обяснения на съвета на О. Н. за извършенитъ крвави изтжпления на румънскитъ власти въ селата Кочина, Казимиръ, Шабла и др. — станали на 2 ноември 1928 г.

Този отговоръ е връченъ на 30 януари 1928 г. отъ г-нь Коменъ, румънски пълном. министъръ въ Швейцария и постановия делегатъ при О. Н., избранъ за депутатъ въ румънската камара отъ българското население.

Отговоръ на Румънското правителство

Бернъ, 30 януари 1928 г.

Като се отнасямъ къмъ писмото ми отъ 10 декември 1928 г. честь имамъ да предамъ на Ваше превъзходителство допълнителния отговоръ на моето правителство по поводъ положението на българскитъ, турскитъ и гагаузитъ малцинства въ румънскитъ окръзи Дуросторъ и Калиакра.

За сѣна прѣдставя за българо-румънския инцидентъ донесенъ предъ О. Н. необходимо е да се проучатъ причинитъ, които сж дълбоки и отдалечени.

Историческитъ трудове, които иматъ безпорна научна стойностъ, като тия на професоръ Йорга, Кесенополъ, Паранъ, Тафрала и на други прочути учени, доказаха окончателно историческитъ и политически права на Румъния надъ Добруджа както и върху Коарилатера.

Тѣзи права бѣха признати за законни чрезъ договоритъ отъ Берлинъ 1879 г., Букурещъ 1913 г. и Нюий 1919 г.

България въ продължение на половинъ вѣкъ изпълни първия, прие и ратифицира последнитъ два. Въпреки това, безъ да намесавъ въ това прѣкъ Българското правителство, невъзможно ми е да не отбѣжа, че отъ дълги години въ България се организира едно противорумънско движение, движение, което е било причината за нежелателни инциденти, които не веднажъ сж туряли въ опасностъ желания миръ.

Врѣмения успѣхъ на централнитъ сили доведе презъ 1916, 1917 и 1918 години до едно удаение българската

страстъ противъ съседнитъ държави, като даже поражението не успѣ да успокои тѣзи страсти.

Напротивъ, ръководителитъ на противорумънскитъ, противосръбскитъ, противогръцкитъ движения не помислиха да се успокоятъ и да осветятъ политиката на мира и на сътрудничество съ съседитъ на своята страна. Така отъ 1919 год. тѣ туряха въ движение всички средства съ които разполагаха, за да ослабятъ авторитета на румънското, сръбското и гръцкото правителства въ провинцитъ дадени имъ по силата на мирнитъ договори. Дружествъ, повзвие или по-малко тайни, бидоха създадени въ българската територия, имащи за целъ да саботиратъ дѣлото на справедливостта и мира осъществено въ Нюий. Дѣйността на тѣзи дружества или „Комитети“ се прояви по следния начинъ, начиная отъ 1915 г.

1. Чрезъ една умишлена пропаганда въ Гърция, Сърбия и Румъния противъ новия създаденъ редъ съ помощта на съчинение, брошюри, вестници, календари и др. печатни произведения (вижъ притуркитъ 1, 2, 3 и 4).

2. Чрезъ една тенденциозна пропаганда въ западната прѣса, както и предъ Съюза за О. Н. съ която се твърди, че Добруджа, Тракия и Македония сж български провинции, нѣседани, ако не изключително, то въ болшинството имъ съ България, които сж бивали малтретирани по начинъ нечути отъ администрацитъ на Румъния, Сърбия и Гърция.

3. Чрезъ крвави действия на комунаджийски чети, имащи за задача да нахлуватъ въ близкитъ до границата територии, за да ограбятъ, крадатъ опожаряватъ и убиватъ; съ други думи, да всеятъ тероръ въ средата на румънското, сръбското, гръцкото и турското население, да заплашатъ възната администрация, както и да подготвятъ пътя на бунтове и дѣйствиа отъ голямъ мащабъ.

Тѣзи разни прояви на действия сж както по-горе казахме организирани и ръководени отъ разни дружества, имащи своето сѣдалище въ българска територия. За нещастие, изглежда, че българскитъ власти сж бивали безсилни да спратъ тѣзи опасни похвати, въпреки многократнитъ постъпки на съседнитъ правителства.

Относно противорумънската дейностъ — тя е организирана специално отъ д-во „Добруджа“ чиято организация и дѣйствие е уместно да посочимъ тукъ:

(Следва други бр.)

Българскитъ училища въ Добруджа

Въ България отъ освобождението насамъ най-големо внимание се обръщае на училищното дѣло. Почти въ всички градове и села се издигнаха хубави училища, подготви се достойно учителство и отъ 50 години насамъ днесъ може да се каже, че въ България неграмотни нѣма. Тази бше нашата гордостъ и сж това се гордѣемъ предъ нашитъ съседи.

Нашето селство тѣ бше жадно за наука, че цѣли депутации се явяваха било въ парламента или въ министерството на просвѣтата да холатайствуватъ не само да имъ се откриятъ въ селата основни училища, но и прогимназии.

При такава желание почти цѣла Добруджа — села и градове — бше покрита съ учи-

лища. Нѣмашъ село въ този край да нѣма основно училище, а въ по-големитъ и прогимназии.

При такава училищно дѣло Румъния заваря южна Добруджа въ 1913 г. Румънскитъ власти оставаша изненадани, като гледаха въ всичко село да се издига хубаво школо. Спомнямъ си думитъ на единъ висшъ румънски офицеръ, който съ своя полкъ бше миналъ въ 1913 год. въ Добруджа: „Въ България не видяхъ друго освенъ училища и казарми“.

Отъ 1913 година до днесъ всички български училища въ селата сж заирити, като само въ градовѣ сж останали такива. Всички училища днесъ сж румънски и по румънски се преподава въ тѣхъ, като български езикъ е забраненъ. Отъ 1913 година до днесъ не само въ Добруджанския край грамотността е намалѣла, но вече едно поколение не знае да чете и пише на български. Днесъ ще срещнете въ Добруджа младежи на 20—23-годишна възраст, които пишатъ съ латинска азбука — защото забравиха кирилката и нѣма кой да ги запознае съ нея. Всички българчета взети войницъ въ румънската армия пишатъ своитъ писма до родителитъ си съ латинска азбука макаръ на българска рѣчь.

Това положение на училищното дѣло въ Добруджа противоречи на чл. 10 отъ договора за покровителството на малцинствата, подписанъ отъ Румъния, който гласи следното: „Относно материята за народното образование, правителството ще даде въ градовѣ тѣ и областна, въ които населението въ голѣматъ си частъ говори на другъ езикъ отъ този на официална Румъния (където умеленее за да осигуритъ цѣло въ основнитъ училища обучението на децата да става на тѣхънъ собственъ езикъ. Тази разпоредба не ще пречи на румънското правителство да направи задължително преподаването и на румънски езикъ въ сжидитъ тѣзи училища“.

Като се знае, че южна Добруджа въ своето компактна маса и то въ цѣлата област е населена отъ българи и турци — Румъния бше длжна по силата на чл. 10 отъ договора да улесни създаването на български училища тамъ гдето населението пропорционално въ своето болшинство е българско. Румъния е длжна не само да улеснява, въ смисълъ да не пречи чрезъ разни административни мѣрки откриване на български училища, но тя има още и задължението съгл. чл. 10 отъ договора, материално да подпомогне тѣзи училища. Този чл. 10 гласи: „Училищни комитети образувани на самото мѣсто отъ българскитъ общини, ще усигуряватъ подъ наблюдението на държавата, пропорционално разпределение на частта отъ публичнитъ фондове, определени на българскитъ училища, съгласно чл. 10, както и организирането и управлението на тѣзи училища“.

И така съгласно чл. 10 отъ договора подписанъ между Румъния и главнитъ съюзни сплужени сили на 9 дек. 1919 г. както и чл. 10 отъ договора подписанъ отъ сжидитъ сили и Полша, който договоръ въ всички останали текстове е приетъ отъ сждъ режима на договора за защита малцинствата. Следователно Румъния е задължена по договора не само да улеснява (il occorder des possibilités) но и да дава „необходимитъ средства“ (des moyens

и necessary) за създаването и издържането на българскитъ училища.

За голямо съжаление само Румъния и Сърбия не сж се подчинили на тѣзи задължителни разпоредби на договоритъ и то само по отношение на българскитъ малцинства. Това положение обаче не може да остане така. Обучението на майчинъ езикъ на малцинствата е едно отъ най-важнитъ придобивки отбѣдани въ договоритъ, чието изпълнение е гарантирано отъ О. Н. Едно отъ заданитъ на съвета на О. Н. е да съблюдава тѣхното изпълнение, и при неизпълнение да се намеси и иска приложение на О. Н. Искане изпълнението на договоритъ иматъ право още и самитъ малцинства. Кой отъ тѣзи фактори ще пристигнѣ най-после, да поиска да се отворятъ българскитъ училища въ Добруджа и то въ селата?

Надеждата въ съвета на О. Н. то само d'office да иска изпълнението на тѣзи точки отъ договора е малка почти изключена. Знаемо е, че светлата поема инициатива, само ако той бжде покосенъ, за това и отъ двете органи, които по процедурата иматъ това право. Казахме, че това право има българската държава, ала дали на българското правителство — при положението, което заема днесъ България — може би и отъ други съображения, а още по-важне, като се знае, че при подобни случаи О. Н. гледа да прѣпреца странитъ първома на лично разбирателство и само въ краенъ случай съвета да се намесва — ще да е удобно въ този случай единични преговори между двете правителства?

За това най-удобно ще да е цѣло българскитъ малцинства да се възползуватъ отъ правата дадени имъ отъ чл. 10 на договора и да искатъ изпълнението му. Българскитъ отъ Добруджа практично биха постъпили, ако прѣди да се обърнатъ направо къмъ О. Н. поискатъ откриване на българскитъ училища направо отъ румънското правителство и то като съблюдаватъ всичкитъ формалности искани отъ румънскитъ закони.

При отказъ тогава съ голямо основание и съ надежди на пълненъ успѣхъ нека се обърнатъ къмъ Съвета на О. Н. Това свое право Българитъ отъ Добруджа трбва да упражнитъ. Тѣ и само тѣ ще могатъ чрезъ упорито, но справедливо настояване да спечелатъ най-важното за тѣхъ да учатъ дѣцата си на български — майчиния езикъ.

Нека първома се опитатъ нѣколко села — нека румънската администрация имъ откаже, нека инициаторитъ имъ бждатъ арестувани или да допуснемъ даже и прождедния, тогава — тогава вече съ основание ще могатъ да се намесятъ, безъ всичко колебание и ония фактори, чието искане веднъжъ формулирани предъ О. Н. нека знаатъ добруджанцитъ, че тѣхнитъ училища ще бждатъ открити.

Трифювъ Трифювъ

Добруджанецо!

Чети в. „Добруджанска дума“, мисли за него, разпространявай го! Записвай абонати!

Н. Шишков.

Два дни въ поробения край

(Пътни бележки)

Научихме отъ преста, че на 11, 12, 13 и 14 юли т. г. ще се състои екскурзия устроена отъ Русенския морски съговор до Силистра и Тутраканъ.

Екскурзия — до Силистра и Тутраканъ! Кое добруджанско сърце би останало глузо? въ кой добруджанецъ не би се пробудило желание да види още веднъж поне земята, която го е открила, дето е прекарал най-хубавитъ години на своето детинство, юношество и младини? Земята дето „златно жито зръбе и векло стадо блъбе“. Па тогава да умре, макар и далеч отъ тоя „земенгаръ“.

Ще видиме може би за последен път просторната земя, която отъ 15 год. стана тѣсна за трудолюбивия добруджански народъ — тормозене, гонене и убиване отъ пиндскитъ разбойници.

Решено — сторено.

Въ Русе оживление. — По хотелитъ нѣма свободни стаи. Всичко заето отъ „гости“ — екскурзианти — за Добруджа. Морскиятъ съговоръ въ лицето на неговия председател присява трескава „дейностъ“, по разпродажбата на пътни билети на „гоститъ“ за Силистра и Тутраканъ, хубавъ гешефтъ съ неволята на единъ поробенъ народъ! хубава сѣлка — съ пътята и сълзитъ на ония, които три войни гниха въ окопитъ, за да се върнатъ отъ тамъ роби; а днесъ като „гости“ да ги водятъ по собстванитъ имъ домове. при бащи, майки, братя и сестри!

Водятъ „гости“ — изразъ на приятелско и добросъседски отношения между „двата“ народа! — Кои два народа? Бащи и синяве? — два народа! Каква ирония!

На 11 въ 6 часа сутринта ще потегляме съ пристанищния параходчета за Силистра — Тутраканъ.

Рано сутринта пристанището е заръстено отъ народъ — Заминаващи и изпращащи. Народъ — ила да хвърлишъ нѣма на земя да падне. Блъсканици, писъци, вѣрва — безреде. — Билетитъ сѣ продадени, паритъ прибрали, сѣлката склонена, гле да ще се побере тоя народъ не е важно.

Отъ 6—8 ч. „стоката“ биде натаварена на петъ различни катери, моторни лодки и гемия. Потеглява, параходитъ даватъ прощанни сигнали: запъватъ „гоститъ“ О, Добруджански край, ехото еква мощно отъ брѣга, отнасно отъ утриния вѣтрещъ далечъ къмъ самата златна Добруджа.

Хлянди сърдця тръпнатъ отъ радостъ, че ще видятъ лъкарски родни поля, бащи, майки, свои близки.

Хлянди они се насъздаватъ, пращатъ миль поздравъ на поробенитъ.

Ето държавната болница, гарата, пращитца, зах. фабрика, Сръбчето. Никитъ се една следъ друга познати картини. Спомени отъ робството насамъ.

Минава: е Табанъ, Рахово — дето още спарчатъ съ корема нагоре понтони — шлепове останки отъ десанта презъ 1916 г. напомнящи ужаситъ на войната, пожарницата и човшката каскапница въ Бабова и Борисово.

Въ парахода кой както можеть се е приотилъ изсаждалъ „удобства“ за „приятно пътуване“. Всѣки среща близки, познати и свои. Никнатъ спомени за миналото единъ следъ другъ. Водятъ се оживени разговори. Разпитватъ се кой къде сѣ е настанилъ, къде му е да-

дено парче земя, за да изкара коравия си залькъ — следъ като е оставилъ въ чужди ржече житни нива, лозя и ливади — къде си е построила колиба да приоти дребна челядь, която ще запомни само нехотията и приказки отъ бащи или майки, разправяни за неспѣшитнитъ богатства презъ миналото въ Добруджа: За овметъ, кравицъ и стадата, харманитъ, боестанитъ, хората, за чешинитъ, кладенцитъ, съборевитъ и сѣдѣнитъ, за ламбаритъ пълни съ жито, за полуханбаритъ, които пръщатъ отъ гълъби, за сандъцитъ отъ слама въ двора, китинитъ градини и за проточитъ кервани на обора.

Ще споминатъ и тѣ — децата за възлешнитъ хубости на такочия и маминъ край, дето всичко е било хубаво, дето е нѣмало нѣмотия, дето всѣки бѣше богатъ, дето всѣки бѣше доволенъ.

По натагът група, се разхлажда съ Шуменска бира — и пѣтихъ бѣлъ Дунавъ се вълнува.

Горе на палубата оркестръ отъ единъ музиканти съ хармоника и барабанъ свири за ржченица, а стария комита дѣдо Чалкъ скача като нѣкое 15 годишно момче и се провиква природо-о, природо-о . . . Добруджо, Добруджо!

Старъ поборникъ отъ Шипка, напомнитъ съ своитъ медали и веселъ характеръ за славната борба въ миналото, за голмия поривъ тогава на помня и сега на младитъ: не унивайте; тогава ний се борихме съ кримка и черешови топчета за свободата на работитъ, Днесъ вий се борите съ перо, съ слово и всичко което ви дава културата, разбира се, не се дробете, подайте си ржка всички поробени брѣга, защото, ако шепата обявѣнци на Шипка записа съ златни букви подвигъ незнаминатъ. — Свободата на малка България, вие обединени ще защитите свободата на всички ни.

Скача дѣдо Чалкъ та си глава къса — и все подканя по-младитъ дами да го придружатъ въ играта — защото си е ергенъ — Бръшлянъ.

Вловещъ сиротата. — Още малко и въ изсъхания вѣрзалкъ ще се мѣрнатъ фаталнитъ граници съдбовна които презъ 1913 и 1918 год. сложиха началото на новото робство, — на новия тегла незапомнени въ миналото, позоръ за XX вѣкъ — отжанаха баща отъ синъ, майка отъ дъщеря, братъ отъ брата.

Ето, минавае граничната линия. Уникатъ веселия, обикаватъ глави — просъзлаватъ се очи — загулватъ страотно сърдця, всички си спомнятъ прегрешенията къмъ нотара, шефа или понуара.

Добруджа — свидана земя! Вижда се новозастроено село на колониста край Туркь-смиль. Тамъ дето едно време отъ дѣлкия Балкански полуостровъ се стичаеа търговския съвътъ на прочутия Смиль панариъ. — Сега се бѣлятъ само ламариненитъ покривки на новопостроенитъ къщи на новия епоки.

Горе е Дайдъръ — величава гробница на храбрити на беззаветна любовь за свободата на поробения.

Долу Старо село — каскапница презъ 1916 г. на невинно и трудолюбиво население — отмищение за набѣдитъ на шепа аличи безумци.

Калимакъ. Тутраканъ! — крепость на Добруджа, кървава епопея за устремѣна на поробения. Наближаваме. Правимъ последния завой за спиране на понтона. Параходитъ даватъ сигналъ.

Брѣгитъ потъмнѣлъ отъ зародъ море. Улицитъ край брѣга украсенъ съ български и ромьски триколоры. — Арка съ надписъ: „Vive at venit“. Кордонъ отъ граничари.

Посрещачи официални представители на града и гражданитъ. Не се вижда селско население. Дѣлникъ е — работно време, или страхътъ, че утре следъ като си отидатъ гоститъ „ще бждатъ разкарвани“ по постове, секции и сигуранци ги е възпрѣлъ да дойдатъ и посрещнатъ свои братя и сестри.

Произнасятъ се обичайни официални слова и отъ двѣтъ страни.

Кмета на гр. Тутраканъ, медицинъ управителъ на митницата, единъ учителъ и нѣкои тутраканци, общинския съветъ и адвокати — водиха обикновени разговори съ нѣкои тѣхни познати за плодородието и др. и изказаха пожелания за по-жки и приятелски връзки между двата съседни народа, — по-чести посещения и забравяне миналото, като нищо не се спомена за печалното настояще.

Една закуска за официалнитъ лица, докато слѣзатъ гоститъ на Тутраканъ. — Пакъ пожелания.

Тръгвае за Силистра. Следъ приема, който, макаръ че само официалността налагае да му се даде видъ на залушение. — Настана едно успокоение въ тия, които продължиха пътуването за Силистра.

(Следва)

Возгчетисайте!

Съ такава заглавие в. Свободна Добруджа въ броя си отъ 26 августъ т. г. посрещна нашия вѣкъ за обединението и излизането на в. Добруджанска дума.

Нѣкои приятели — споредъ думитъ на автора сѣ го запитали: „по поводъ получаване на наши писма — дали нашата друпица е отъ *нашиятъ*“ т. е. отъ тѣхнитъ.

Хубаво направи автора, че имъ отговари чрезъ в. Св. Добруджа, че не сме отъ *нашиятъ*, защото по кошетата разправихме, че сме отъ *нашиятъ* и сѣ нашето име спекулираше. Не стигае, че той и други отъ *нашиятъ* спекулираха ама белята си бѣхве взели отъ провинцитъ на *нашиятъ*. Тѣ, макаръ да знаяхъ че не сме отъ *нашиятъ* кодексъ въ политията и разправяха, че сме отъ *нашиятъ*.

Накрая автора разпръва, че ние сме искали да вържимъ емиграцията за нашата кола — която била и тази на изпълнителния комитетъ.

Хубаво направи автора, че и този въпросъ повдигна.

Ние заявяваме че никого не сме биле противъ *института* изп. комитетъ — като такъва. Ние държимъ шото движението да се ржковото отъ И. К. и само отъ Изп. К. *нашиятъ* отъ какъвъ органъ искатъ да се управлява движението? Отъ „Федеративенъ съветъ“ ли или отъ Д. Р. О.?

Авторъ нѣкое призраза съ своето „*Важностиаите*“, Не

Добруджанци абонирайте се на в. „Добруджанска дума“.

знаеме дали всички добруджанци около Свободна Добруджа сѣ на неговия акълъ — не вѣрваме — ама нека се знай, че този който прѣвъ обяви война на обединението ще си съчули глвата.

Много е полозрителенъ авторъ. Не обвиняватъ хората въ това ще тебъ вичатъ. Нима „нашиятъ“ ако списватъ за това, шото тѣ и други да ходятъ въ странство.

Има нѣкои на неговия акълъ, които като него сждатъ — ама вѣрваме, че той не е съгласенъ съ тѣхъ.

Нека знае авторъ ако „нашиятъ“ сѣ симпатични още долу, то и не за теоритъ имъ, но защото тамъ мислятъ, че тѣ сѣ на обединението, че тѣ сѣ онеправданитъ, пълнителъ. Ала шото бѣю узнае, че „нашиятъ“ сѣ козитъ въ движението, че тѣ сѣ за отцепненето, че тѣ сѣ за борбитъ — знайте че ще загубите всички симпатии.

Отъ групата

Полужението на добруджанската емиграция

Отъ 1913 година насамъ отъ Добруджа въ България емигрираха около 40,000 души българци. Тази емиграция се състои главно отъ селяни, интелектуални и еснафи.

Благоустройство на комисията за настаняване на бѣжанцитъ, можемъ да кажемъ, че отъ известно време насамъ, положението на селянитъ бѣжанци е уредено. Голъма частъ отъ тѣхъ сѣ вече настанени. Дадена имъ е земя и инвентаръ, за да могатъ да заживяватъ единъ по-носенъ животъ, който разбира се далечъ не е онзи, който бѣше въ Добруджа.

Има обаче, единъ въпросъ, който остава откритъ, този на еснафа добруджанецъ и този на интелектуалитъ.

Въ сравнение, еснафа миналъ въ България не е така голъмъ. Но колкото и да е, неговото положение въ сравнение съ това на селянитъ е много по-лошо. Лишенъ отъ какъвато и да е подкрепа, безъ всѣкакви връзки и познания въ България, той е лишень отъ възможността да започне какъвато и да е работа.

За да започне еснафа какъва годя работа нему е нуженъ капиталъ. Такъвъ той тука въ България, не може да намери, защото нѣма кой да му го даде.

За него каситъ на комисията за настаняване на бѣжанцитъ сѣ затворени. Нему се отказватъ всѣкакви помощи и кредити, поне за турне начало на своята професия.

Закона за настаняване на българскитъ бѣжанци е много несправедливъ или най-малкото тѣзи, които го прилагатъ му даватъ едно криво тълкуване.

Ако главната задача на отпуснатитъ на България кредити е за настаняване на бѣжанцитъ, то той трѣбваше еднакво да засегне тѣзи две съсловия, защото единитъ и другитъ иматъ нужда за своята професия отъ помощенъ кредитъ. И двѣтъ тѣзи съсловия сѣ производителни, както селения би ималъ възможность да изплати дадения му кредитъ, така и еснафа — занаятчия може да стори това.

Най-трудно, обаче е положението на интелегентия добруджанецъ. Дошелъ изъ Добруджа, безъ всѣкакви връзки, безъ ничия помощъ, той скита изъ улицитъ почти полуголоденъ. На

който министерска капия и шиде не му даватъ работа, шото него познаватъ, защото неговия край нѣма да татъ или вилно нѣкое да за да м у изходатейста служба.

Само въ София — днесъ — даватъ и ходятъ безъ работъ съ десетки добруджанци. Най-малкъ броя имъ, ще да е провинцията. Разликата между нашия добруджанецъ — ма доinea или тракиецъ — че последнитъ две групи — ма доinea или тракиецъ — имота и да додатъ въ България съ пари, а нашия да бѣе и голъ и такъвъ шото остане за винаги. При това негодни и тракиитъ заврѣе въ България една вече отъ на организирана емиграция, свои вилетили хора, съ банки, които веднага имъ даватъ. Трѣба да се намери нѣщо за нашитъ добруджанци.

За настаняването на бѣжанцитъ

Една голъма група трудови работели по пресушането на беленскитъ и гилеиски, блатъ сѣ кредити отпуснени отъ бѣжанския заемъ. Съ свършване на това пресушаване, на свободнитъ места бждатъ оземлени и граждански земеделци. Това обаче не стане на пролѣтъ, когато работитъ бждатъ окончателно привършени.

Дирекцията на бѣжанцитъ започнала отъ сега да приемъ заявления на нуждающитъ да може до пролѣтъ да уредъ всички формалности по имуниванията. Нуждащитъ трѣба да се обрънатъ къмъ дирекцията за да имъ се дадатъ нужнитъ опжтвания.

Библиография

- Книги и списания
- „La question de les minorités Nationales“ — отъ нашия добруджанецъ-каталанския писателъ I. Esterich — гр. Барселона.
  - „Les Minorités Nationales en Europe et la Guerre Mondiale“ Парижъ отъ Th. Ruyssen — профъ въ университетъ въ Бордо.
  - „Que Crise de la S. D. N.“ Парижъ отъ профъ по международното право Georges Scelle.
  - „Staatun und Nationale Gemeinschaften“ отъ Kurt Hiller — Мюнхенъ.
  - „Право меншинистъ“ отъ М. В. Вишнякъ — Парижъ 1920 г.
  - „La Protection des minorités de Race, de langue et religion“ Jacques отъ Foudries J. Parisjъ 1922 год.
  - Списание „Glasul minoritatilor“ редактирано отъ др. E. Romjъ Jakobffy. — гр. Дисомбрия.
  - Списание „Добруджанско Знаме“, редактира комитетъ.
  - Вѣстникъ „Добруджа“ — ганъ на добруджан. организация.
  - Вѣстникъ „Свободна Добруджа“ отъ дръ П. Винчевъ.
  - Вѣстникъ „Единство“ издаванъ в гр. Добричъ, Добруджа.
  - Вѣстникъ „Нашъ гласъ“ издаванъ в гр. Силостра — Добруджа.

Печатница „Нѣрворецъ“ Соф.